

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 23.—24.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 22. СЕПТЕМБРА (4. ЛИСТОПАДА) 1873.

ГОДИНА 1.

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељом. Стјеже за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ гд. 4. 6; по год. 3; четврт год. 4. 1. 50. п. За СРБИЈУ г. ф. 7; по г. ф. 3. 50.; четврт * 1. 75. п. За сва друга земља гд. ф. 9 по год. 4. четврт год ф. 2. За остале плаћа се за ред 5 поштица. Предплата и све наруџбине шилу се администрацији, а дописи уредништву на Цетиње.

БРАЋО СРБИ!

Наша браћа у Босни ужасно трпе. Од пропасти самосталности цјелокупне српске државе њих је гњавио Турцини, а сад је трпење њихово превршило сваку мјеру. Да им се помогне, мораће се покренути, можда брзо, и њихова и сва српска снага.

Но међутимјем имамо пред очима знатан број Срба из Босне у претешкој, и највећој невољи.

То су Срби Босњаци, који су од зулува валије босанског, Мустафа Асим паше, пребјегли у Аустрију.

Они се сада вратити не могу, јер их у отачбини њиховој чека смрт, а у туђинству пропаст.

Помогнимо за то браћи својој!

Црна Гора није у изобиљу, нарочито сада у овој оскудној години, али то смо увјерени, колико може, пружиће им помоћ. То се исто надамо и из других српских и Србима пријатељских крајева, нарочито из Боке и Далмације.

Ми ћемо радо примати сваки и најмањи родољубни прилог и оправљати трпећима, а у листу допијећемо имена приложника.

Сами прилажемо ф. 20.

Цетиње, 20. Септ. 1873.

Ур. „Гласа Црногорца“.

СТАЊЕ ШПАНСКЕ РЕПУБЛИКЕ.

Када је Амадеј Савојски овај великодушни примјер владоцима у овом преображавању људског друштва дао, оставив круну и престо шпанске краљевине у мадридском музеуму а владу у рукама најбољих патриота шпанских, тада је монархија у Шпанији са свијем природном смрћу за вазда умрла.

Арбуесови потомци, и остале наказе људске што шпанску инквизицију светом називљу и њене најстраховитије целате као светитеље славе, — могу и још грађански рат расцвањавати подижући глуми и прости народ у име Христа да грезне у братској крви; могао би и још који монарх за кратко вријеме сјести на шпански престо — то је све могуће, паче наравно.

Монархија је истина сама по себи умрла, али су њени плодови остали и зла трава што се њеном заштитом распрострала по оној невољној земљи. И док дух времена не прероди оне гомиле што попове као стока слуша, док свјетлост истине перашћера мрак што покрива лаж и опасне црних легија, република се неће моћи коначно утврдити, нити слобода започети своје благодатне пошљедице на свијет познавати.

Борба ће се дакле и још бити између монархије и републике; али је прва већ у гроб сачла и друга се тек развија и јача, за то је извјесна коначна пobjеда ове пошљедице.

Али ова влада република има и још једног непријатеља ништа мање опаснијег и бјеснијег од првога противу себе. То је демагогија, њека врста манитијех људи, која је вазда била најопаснија за слободу, којој су идејал најгрознији мочниш француске револуције, која слави паршкуну, која иде да разори све постојеће, и саму фамилију, да угаси најсветије осјећаје, па да облада — првобитни хаос.

Ти манити људи већ имају градова и бродова својим рукама, већ су републици рат огласили

и очигледно се под заставом слободе и напретка противу ње боре на југу, док су на сјеверу попови под заставом Дон Карлоса окупили петдесет хиљада војске, која пустоши и харачи земљу као да су је варварски чопори поплавили.

Осим ова два зла, републици шпанској пријени много и разутаост војске, што се под њеном заставом противу та два непријатеља бори.

Еле је стање у Шпанији до тога дошло да је само изванредне мјере, диктаторство спасити може од вишијех и даљих ужаса грађанског рата и коначног брљеског пистребења.

Иза диктаторства повјестница нас учи да обично тиранија владу предузимље. По то зависи од чојека у чијим се рукама налази диктатура. Срећом шпански кортеси повјерили су чојеку, којег чојечанство данас слави као најизбранијег апостола и поспоца слободе.

Тај је чојек Емилио Кастелар — прави анђео хранитељ, који бди над Шпанијом.

Пошто краљ оде и земљу остави изненада без никакве врховне власти, г. Кастелар је био онај, који ју је спасао од анархије, и пошто је конституије Кортесе у најбољем реду сазвао, повуче се у приватан живот да као прости грађанин живи.

Од тада се више влада промјенило а стање је све већма мучније поставало, и кад се више није могло даље опет је требало Кастелару судбину Шпаније и републике у руке предати, али му је требало и власт предати, којој само име диктаторско фали, коју је г. Кастелар и примио.

Дакле је тај слављени Кастелар постао од једног диктатором?!

Јест и пред овим призором наша памет зауставља се још више дивећи се него када оно исти чојек остави послје надвладанијех опасности сва достојанства са ријетким пожртвовањем и некористољубијем.

„Подигнуће се можда оптужбе противу мене, да нијесам вјеран својим начелима. Ја сам приправан: нека ми изгине име, нека ме будући нараштаји проклињу, нека ме сувременци презиру. Немам ништа. Ја сам доста живио, само нека република живи, и прије свега нека нам отачаство живи.“

Ово је Кастеларов одговор на замијерања а можда и грђе, које ће малодушје и злоба на њега просути, одговор који ће повјестница сачувати за примјер свијема онијема, који желе патриотима се назвати.

Ми се не можемо надати да ће Кастеларова влада одољети толиким непријатељима републике, али од њене мудрости и умјерености може се очекивати унутрашњи ред и дисциплина у војсци, што је први услов коначном утврђењу републике.

Из ових редака може се видети, да ми вјерујемо у републику шпанску, и да држимо да се неће моћи више монархија повратити или бар утврдити. Ово наше увјерење поткрепљује доста и стање ствари у Француској, на које ћемо се првом приликом обазрети. А особито се оно оснива на овим ријечима истог Кастелара:

„Ријека времена невраћа се никад своје врате чојечија савјест неће се никад више

скупити под јарам ломача инквизиције, манастири неће више оживјети, а људска је свјест, људски је разбор за увјек осудио монархију.“ Т.

Ф. Д. ГВЕРАЦИ.

Најљепше и највише дјело овога стољећа јесте уједињење Италије и њено еманципирање од цркве и поповске власти. Ту су слобода и напредак највећу побједу ликовали. Италија је била раздробљена у толико државица, што никаква земља, и између странаца раздијељена као пустош: двије најстарије и најмогућније владалачке куће у Јевропи, аустријска и борбонска, биле су намјестиле своје сроднике по оној несретној земљи, преко којих су у савезу с попом и с поповином Италију држале оковану и разарену, да се неби макнула или дахнула, особито пошто бјеху идеје велике француске револуције сву Јевропу електрисале и по којој сјеме преноротења и слободе разијеле: шпанији и бајонети особито аустријски поплавили су били Италију од Алпа до Ређа и по Италији је владала гробна тишина — смрт.

Али је језик Дантов живио и искомадану Италију уједињавао, живјела је књижевност заједничка и успомене пуне заједничке славе и туге.

Срестство је дакле ту било али је требало моћнијех руку, требало је духова великијех да ужасима тираније свјело у очи посматрају, да Италију из смртоног сна почну будити: требало је вишег гадахућа пророчанског, и постојаности апостолске и неустрашимости мученичке.

И земља, с које највише генија засја по свијету, у којој се најјаче љуби и мрзи, коју и данас исто сунце грије, исти повјетарци ладе, уста роса благосавља, пензаде ни у овим одсуднијем тренуцима и појавише се људи, које је оно кобно доба захтјевао.

Међу њима, најбоље пред свијема пред славног имена Мазиновог паходило име Гвераци, чија је смрт ових дана сву Италију потресла и изван Италије свако срце, које је имало срећу да у његовим дјелима упознаде великога покојника.

Франћешко Доменико Гвераци рођен је почетком овога вијека (1805) и с Мазиним заједно одпочиње свој голем, пун муке и славе рад за ослобођење и уједињење Италије. Разлика је између њих та постојала, што је први више књижевпошћу и отворено а други више организацијом агитација и завјера ширио велику мисао ослобођења — као да им је природа била подијелила способности потребите за многостручни и тежки рад, ког су били на своја рамена прихватили.

Највише је Гвераци развијао снагу своју у романима, за које је предмете црпио из прошлости италијанске. То је са свијем нова и јединствена врста романа, то је поезија која те одушевљава до завоса, која ти чини да од јада степеш, да ти се од радости срце шири, да ти сузе на очи ударају; на дивне примјере великодушја коју је добро карикетрисао један критико-биограф Гвераци, као поезију која има за предмет слободу, отачаство, чојечанство, напредак, идеје велике, узвишене, несебичне; која је утјеха заједно и мучење духова раденијех и великодушних, пламен срца и ума.

За то се и могла назвати ова поезија бјесненијем ураганом, која је сам кадар био да покрене оно море усмрћене смоле, и коју би ја назвао очиститељним огњем, која прерађа срца и духове италијанске, вјековима троване и цкрвљене од попова и странаца, и ако ми се слободно изразити, духови светијем, који је надисао патриотизмом и пожртвовањем тако очистио и уздигао и на пут га добродјетели и спасења упутио.

За то је полиција и поповина и била по-
дигла војну на књиге Гвѐрацове и огњу их пре-
давала, по та забрана и проклетство чинило је да
су књиге и још више тајно тражене и читане,
те се као свака ватра придушена већма ши-
рила и кул су допирале палиле.

Ја мислим да смијем рећи, да у читавој
свјетској књижевности нема списатеља ма буд које
врете, који је писао са усхићењем и одушевље-
њем Гвѐрацовијем. Вјештица је Гвѐрацу споредна
ствар, него освета, казан, награда велелушних,
издајца и тлачитеља Италије прва је ствар у
писанима његовијем.

И на овај начин радећи Гвѐраци је крчио
скамењену ледину и у плодној пљиви приуго-
товљавао, по којој је Мазини сијао а Гарибалди
и Кавур живио.

У ове се састоји Гвѐрацијев значај за
препорођење италијанско, од ког није ништа мањи
онај за књижевност повијека доба, у којој до
Манзона заузима без сумње прво мјесто.

И за толике заслуге он је ето до јуче у
сијерној варошици Ђебини далеко од високих
занија и масних плаћа готово заборављен жи-
вио и то у његовој уједињеној, новој, препоро-
ђеној Италији, за коју је толико радио кроз пу-
нијех педесет година, и толико прогонства и
тамнице претрпио!

Још док је био на свеучилишту у Пизи он
је почео прогонства тријети и није му било још
двадесет и пет година кад је по други пут у
прогонство одачан био: први пут ушљед његове
дјелатности међу Ђаццима, а други ушљед учес-
твовања у једно тајно друштво. Тако се кријена
воља његова челичила, сплн дух оштрио, као мач
противу непријатеља слободе и Италије.

Предвиђајући у Француској јуљску револу-
цију ставио се био у преговорима са патриотима
из све Италије, одкуд би припремљен опћи уста-
нак. Гвѐраци је имао Умбрију приготовити. Ал'
стоока полиција похвата конце завјери. И овдје
се изли сав јед тираније на младога слободњака,
који презре условно помиловање и поднесе казну
са великим достојанством до најпошљедњег тре-
путка. За тијем одма ступи у завјеру, која је и-
мала великог војводу принудити на уступке и
помоћ припремати за устанак, који се у латинској
земљи приправљао, ал' кога вјешала и тамнице о-
вјешчаше. Иза овога несрећног подухвата још ни-
је био клопоу дух подвижника, још се хтјело
једном покушати. Радило се и купило новце по
свој Италији, а полиција је само бдила и вребала
опасније људе, међу којима Гвѐраца забиљежи.
И овога пута би осуђен на пет година тешке
тамнице на острву Елби у једној тврђи, гдје је
Наполеон I узвиђен био. До знамените четрдесет
и осме године. Гвѐрације је још једном походно
тамницу, ал' кад велики војвода устав даде То-
шкани, у којој се Гвѐраци родио, баци се на по-
литичко поље, и као посланик на сабору постаде
министром унутрашњости, а кад Леополд утече у
Гајету народ га прогласи триумфом; објавивши
пак на брзо реакција Гвѐраци оде са највишега
достојанства земаљскога опет у тамницу на на-
вјечно прогонство из Тошкана осуђен.

Тако, пошто је покренуо валове омладине
италијанске и примјер јој дао, како се ради и
страда за слободу и отаџство оставља политично
поље готово са свијем па се опет књижевношћу
бави све до посљедњег часа, похлепно тражећи
пороке и опачине људске, које живо представља,
да употребим израз једног му биографа, пише их
на тугоје, ужасави их се и проклиње; а да зло
још црње изађе, обасипљег сјајнијем врлинама,
што неки осуђују с моралног гледишта, али ми
се чини да племенита душа само се може ви-
ше ужасавати од зла тако изложеног и да ће се
много искварене назад тргнути, доким онијем ро-
ђенијем да зло чине нити што може шкодити ни-
ти помоћи.

Дакле патриота, који сав живот отаџству
посвећује а од њега никакве користи ни части
не тражи, паче их презире; одушевљени учитељ
човјечайских врлина и слободе једног народа
исквареног, у ропству двоструком огрезлог, око-
ваног и разнетиог, ког лијечи и чисти, па про-
свјетљује и надише љубављу према отаџству и
мржњом на туђинце и попове; списатељ, с који-
јем се тако велика и богата италијанска књижев-
ност поноси; државник ком Тошкана, ослободивши
се великог војводе, повјерава највишу државну
власт и судбину своју — то је величанствена
слика Гвѐрацова. То му је живот ког ће историја

италијанског препорођења тек онда по правди
почети славити, кад се измијене околности и љу-
ди сада владајући у Италији.

Јер кад су Италију оставили странци и кад
је папска свјетовна и поповска духовна власт
панула, противу којијех је био наперен сав рад
Гвѐрацов, велики патриота уздишући у једном
писму писцу овијех редака тужи се: „ми смо
тек на пола ускрели, гроб нас још од пола држи
и по горком искуству осјећамо, да монархија ни-
је нити може бити спаситељ, који може запови-
дити народу: устани на вјде! јер си монархије
чаше гвезда од порока, поварености, и од роп-
ске чељади, као тице од перја и сламе,“ из ко-
јијех се, ријечи види какав је положај заузимао
према новој стању ствари.

Али ипак је његова племенита душа и ве-
лико срце имало пливати у радости, имао је са
задовољством оставити рад и Италију, јер је ли-
јепе успјехе труда свога, јер је најтоплије жеље
своје испуњене видео.

Дао би Бог, да који и од најмлађијех патри-
ота српскијех доживи тако уједињење народно,
дао би Бог и да који год Србин узможе кадгод
рећи: Напола смо ускрели!

Л. А. Томановић.

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Двије младе републике јевропске, францус-
ка и шпанолска још никако да стану чврсто
на поге своје. У прошлом листу јавили смо, да
се и једној и другој показују добри изгледи. И
донста, енергичне мјере, које је Кастеларова вла-
да предузела обећавају све сигурнији успјех.
Војска Карлосова потучена је на више мјеста. Но
у Француској неведри се тако лако ни брзо.
Велике су сплетке монархиста, а то је у толико
опасније, што их сама дапањта влада подржава.
С те стране боје се републиканци удара. То св
види по ријечима листа Гамбетина „Републ. фр.“,
органа републиканске странке. „С глушањем од-
бија Француска клерикалну монархију“, вели и-
сти лист. „То знају главе те завјере, али они су
оључни, да продру ако добију или купе који
глас. Они немају обмана, они знају, да себи и
свога краља могу уздигнути само силом, тирани-
јом. У општем ропству само живот је њихов. А што
они хоће да остваре, ако им план продре у скуп-
штини, то је злочински, подли декембарски, др-
жавни удар.“ На сваки начин, неодклоњива је
велика борба, али република ће ипак коначно по-
бједити, ако републиканци буду издржљиви и
сложни.

У Турској иде по старом. Висока порта
неосврће се на то, што је у свијема њеним хриш-
ћанским провинцијама зло, да горе не може бити.
Догађаји у Босни и Арбаији који би сувише
варварски били, да се и прије триста година до-
гађају, њу слабо узнемирују. Међутијем, да по-
каже, како је турска држава духа сувремењег,
мијења и она непрестано своје министре. Мјесто
рускога непријатеља, Митхад паше, постављен је
за министра правде Куршид паша. Сувише увела
је влада у Турској једну врло интересантну по-
вост. У телеграфским уредима употребљује се са-
да календар хришћански и то наш, старп. Па
што ће већ више да захтјевају наши хришћански
народи! Па ни то није све. Како је порта са
јевропским силама уговорила, да и страни пода-
ници могу у Турској имати непокретнијех до-
бара, сада је министар спољних послова позвао
све стране заступнике, да сие такве странце при-
јаве влади турској, т. ј. да они странци, који су
и досад под туђијем именом имали у Турској
својијех добара, пренесу сада пета на своје име.
Али ево рада, ти странци радији су распродати
та добра своја, него подпасти под турски закон.
Толико се повјерење ето поклања турској јурис-
дикцији. Хоће ли једном увидјети то јевропске
силе.

„Голос“ доноси својеручно писмо, које је
кан од Киве 1-вог Јулија с. г. писао персијско-
ме шаху приликом ослобођења заробљених Пер-
сијанаца:

Врло честитом, високо постављеном, врло му-
дром калифу, вјерни пријатељству, нашем благо-
хотном пријатељу пуном милости. Прва је ријеч наше
пријатељског писма поздрав. За тим: нека твоја
чиста и искрена душа разбере, да сам ја хвала
Богу здрав и да желим да ти то знаш. Како се
у врло јаком пријатељству налазиш са намјест-

ником и врховним вођом великог цара, кога да
Бог подржи, то ушмих прилику да с тобом сту-
пиш у пријатељство. Тим побуђени дадосмо и
слободу свима твојим поданицима, који се од ду-
жег времена овде налазе, као и онима, који су
од скоро овде, и овлашћујемо их да овде стану
или да иду, куда им је воља. Ми смо за сва
времена забранили продавање и куповање робова.
Обзирући се на оскудицу у пијаћој води на дру-
мовима и путовима, ми ћемо оне, који се желе
вратити у свој завичај, послати у одељењима од
400 до 500 људи. Прво одељење шаћемо са Мо-
ла Хусејином, који ужива наше повјерење, и за-
повједамо му, пошто твоје поданике одведе ку-
ћи, да се упита за твоје здравље и да нас о томе
павјести.

— Г. др. Јовре Монти написао је у задар-
ском „Н. Листу“ (бр. 78.) опширни чланак „У
очи избора. У томе врло разложној чланку на-
лазимо (под VI.) и ово мјесто:

„Шта је за нас добро и корисно, шта нам
се хоће?

„Обезбјеђење народности и народне будућ-
ности; постигнуће таког положаја, да нам буде
могуће развијати све наше силе и све то даље
морално и стварно, к ствариоуму и истинитому
благодонању напредовати.

„Далмација по свом земљописном положају
и по родству и крви њезина пика, припада оној
земљи, која се протеже од Сиче, Драве и Дунава
до Балкана, од црнога до јадранског мора —
Југославији, и оному народу, што на овој земљи
живе — југославенској. Докле гођ један знатни
дио овога народа, већином Срби и Бугари, чаму у
Турском ропству, наша нам је народност у погн-
бељи, наша будућност немогућна, наш напредак
стегнут, осакатен, несигуран.

„У нашој је дакле користи, да онај дио ју-
гославије, што је под Турчином, постане са сви-
јем слободан. Прикључење барем Босне и
Херцеговине к кнежевини Србији; или
к Црној Гори, ИЛИ ДРЖАВИ ХРВАТској
мора да буде најврхна наша жеља, јер
је за нас од неизмјерне користи. Осам-
љени како смо у аустро-угарској држави, одвећ
смо слаби.“ п т. д.

Г. Монти-а научно је наш свијет, особито у
Далмацији поштовати као узор чистота, челично-
га карактера, правога, искренога родољуба, сви-
јетскога научењака, мудрога политичара. И ми му
исто признајемо и тако га исто цијенимо. Али
ипак боље рећи, баш за то, морамо изповједити,
да нијесмо могли прочитати његов чланак, да не
запнемо за оно што је казао о прикључењу „бар
Босне и Херцеговине Србији или Црној Гори или
држави Хрватској.

Шта значи ово? Је ли могућно, да Монти,
онакав значајни родољуб, какав је он, може же-
лити и то још „најврхне,“ да се Босна и Херце-
говина прикључи Хрватској, те тијем да само
промјени господара, да збацивши јарам турски
потпадне под Аустро-Угарску?! Можели се вје-
ровати, да то хоће Монти, који у исто вријеме
и на истом мјесту исповједа, да је „корист (Дал-
мацији,) да онај дио Југославије, што је под
Турчином, постане сасвијем слободан.

Она изрека са гледишта наше народне по-
литике саво зло даје се тумачити.

Према положају, кога Хрватска данас зау-
зима, Босна и Херцеговина, да се придруже
Хрватској не постају „слободне“ него би остале
у истом подчињеном стању, у коме су данас. Ако
се пак ина каква друда скривена мисао у будућ-
ности, ми јој овда излазимо још као одсуднији
противници. Познате су комбинације о грађењу
нове државе пружајући се на југоисток гдје би
ми, наш народ и наше зеље, имали послужи-
ти као материјал, али ваља знати, да од тога до
посљедњег Србина никад ништа неће бити

Далеко је од нас помисао, да је и честити
др. Монти хтно тој идеји послужити. Да је ко
други у „Н. Листу“ оно написао, ми се неби у-
стручавали одмах казати, куда се сијера с они-
јем „прикључењем Босне и Херцеговине држави
Хрватској“. Имајући пак пред очима досадашњи
политички значај г. Монти-а ми се нећемо пушта-
ти у нагађања, али ћемо га пријатељски замолити,
да јавно објасни: шта он мисли о тој „прикључе-
њу Босне и Херцеговине Хрватској“ и о томе,
шта би иза тога наступило. Ово ваља у толико
прије да учиниште му је поменути чланак изи-

шао у „Н. листу“, а баш на тај лист почело се од некога времена са сумњом погледати због његове безобзирне ревности око „хрватшине“.

— „Народне новине“ доносе слиједећи чланак под насловом „Бан у сабору“.

„Без икакве свечаности уведен је јучер преузвишени господин Иван Мажуранов у сабор и умјештен у банску столицу. По стародавном обичају изаслао би сабор код таквих пригода по три депутације; једну, која би пошла у банске дворе, те бана замолила, да дође у сабор, другу, која би бана дочекала пред саборском сградом, а трећу, која би га пред самом саборницом примила и у њу увела. Но већина садашњег сабора, држећи, да се феудални тај обичај не да сложити са достојанством законодавства, одлучи договорно са свијетлим баном, одустати од њега, те увести главу земље у средину народнога заступства начином модернога парламентаризма, додуже мање свечаности, али једнако достојности. Дошав у дворану саборскога предједништва, свијетли бан причека оиће, докле у сабору неби прочитано прев. ручно писмо, којим се Њ. преузвишеност именује. На глас, да је то учињено, преузвишени господин, праћен једино од тројице чланова владе, ступи у свечаном грађанском одијелу у саборницу, те дочекал живахним клицањем саборских чланова као и ошћинства галерија, стаде на столицу бана. Овај начин увода свједочи, да се како наш сабор, тако и његов бан, налазе на висини времена, које нешто сјајних парада, ван само озбиљна патриотичкога рада.

Чланови сабора, сви у свечаном грађанском одијелу, примише стојећи свијетлога бана, те стојећи слушаху како поздрав саборскога предједника, тако и одазвав Њ. преузвишености.

Саборски предједник, господин Јован Живковић, говорећи вазда живихно, бесједно је овом пригодом узвишеним гласом. Безпрестано живихно клицање, којим је предједников поздрав попрћен, бијашо доказом, да је он слушањем из срца говорио. И садржај и форма и начин говора подједнако мајстора бесједо. Говорник даде одушевљена изказа радости сабора и народа, што је круна одабранка саборске већине узвисила на достојанство бана, нагласи да је само патриотична жртва, што Њ. преузвишеност приноси свому народу, заузимајућ столицу, која није присавим цвијећем посута, те изрази тврдо увјерење, да ће уставни бан оправдати велике наде, што их домовина уз његову владу скапча. Уздику, којим је предједник завршио своју бесједу: да Бог поживи Њ. Величанство и уставнога бана, одазва се у саборници и на галерија одушевљено, дуготрајно живио!

Кад се изјава радости и одушевљења утиснала, прихвати ријеч свијетли бан. Народни заступници, који повише сједи, снјоше близу к владиним столицама, да могу сваку добро чути. Њ. преузвишеност започе гласом, који је одавао гајито срце. Говораше, као обично, миром државничкога достојанства, изражена колико у самој особи, толико и у кретању тијела и у свакој ријечи. Најприје захвали се преузвишеним господином повјерењу, којим га је сабор одабрао био за свога предједника, као и на потпори, којом га је на предједничкој столици пратио. Она слога, коју је сабор доказао код избора свога предједника, бијаше Њ. преузвишености знаком и јамством будућег успеха. И успех није изостао, хвала духу патриотичне разборитости и политичке умјерености, којом је сабор, вођен од свога предједника, поступао у питању о ревизији нагодбе. Што је нагодба сретно пошла за руком, ми смо већ оном приликом, кад смо говорили о именованју Њ. преузвишености за бана, нагласили, да се сретни тај успех у првом реду има приписати предједнику сабора, који је узрујане духове у народној странци неодољивом снагом родољубна увјерења и високе државничке увиђавности утишавно те на помирљивост и на право схваћање народних потреба наврћао.

Дијелећи се од части саборскога предједника, прешао је преузвишени господин да говори о новом својем звању, те је ту одмах сусрео на пошеним странама владајућу блудњу, да са садашњи положај Њ. преузвишености не налази начелна основа у дјеловању родољуба и канцелара Ивана Мажуранова. Нагодба с Угарском потекла је као нужна консеквенција чл. 42. 1861. Извор

нагодбе и по њој стечене аутономије јесу дакле они мужевн, који су пометути чланак створили. А око тога чланка у првом је реду судјеловао тадашњи народни заступник и дворски канцелар Иван Мажуранов, који је томе чланку и тежељно мисао удахнуо. Колико саборској већини, толико, по уставним начелима, има се тај чланак приписати и влади, која га је круни на сапкцију предложила, а та влада бијаше хрватски канцелар Иван Мажуранов. Дочим тај чланак недвоумним начином изриче државоправну сувислост са краљевином Угарском, дочим је он поставио тежељ нагодби и аутономији, бан Иван Мажуранов био је у сретну положају, позвати се на хисторички чин, којим недвоумно свједочи, да је он не само вазда био за уставни савез с Угарском, ван да је он и почело аутономији, која је тим савезом постигнута и сада изнова зајамчена.

Пошто је тако своју прошлост и садашњост у нараван склад довели, говорник развио је у кратким, али јасним цртама програм своје будуће банске дјелатности. Преузвишени господин нагласи, да он не позна није приватне нити политичке мржње. Ту најаму прими нарочито саборска десница живахним одобравањем. Очитова за тим, да ће се вазда држати за ола, да ће поштовати еватије политичког мишљења, које се врти на закону, дапаче и оно, које иде преко закона у сврху, да се закон уставним путем преиначи. Увјери по том, да ће настојати о потребитим реформама у свим грамама нашега аутономнога живота, па замоли чланове сабора, да га подупиру не само у саборници, ван једнаким начином и у народу, јер само сложним судјеловањем патриота могу се народу прибавити јамства свестраног развика. може се Хрватска увести у коло осталих напредних земаља у монархији.

Ми смо овдје само главне моменте говора Њ. преузвишености истакнули, а бити ће прилике, да га потање освјетлимо. Преузвишени господин говорио је топло, од срца, нетржићки, као никада, ефекта у бираним фразама. Одужевљено одобравање, којим је нарочито друштво говорио Њ. преузвишености прилике како у саборници, тако и на галеријама, може Њ. преузвишености бити јамством, да ће како сабор, тако и васколики народ вјерно и одано стајати уз уставнога сврга бана Ивана Мажуранова подупирући сложио његове племените патриотичне наміјере.

Д О П И С И.

(У.) ТРСТ. 15. Септембра — (Босански страдалиници и аустријски консул Драганић. — Дембински бег. — Хрватско-славонски и далматински бан. — Колера у Лики. — Разноврсно).

И опет, не могу вам ништа повољног, о нашој страдајућој браћи у Босни, и оној, што су на аустро-мађарско земљиште пребјегли јавити. Помоћи с њиховим стране, нит икоја, од велике сила, озбиљно вољу показује, да страдалицима у помоћ притече, и своје посредовање у њихову корист уложи. Једина Русија, и то врло млитаво, заузима се за нашу браћу, као да се боји, да ће друге државе спровести себе изазвати, и пеку пажњу на себе обратити. Да од јавне интервенције говора бити не може, разумијева се само по себи, особито Русија, која је једном „немјешање“ у турске ствари изјавила, и тога се држи, не може ни у овој ствари, никако озбиљније радити. Сав посадањи рад у овој ствари, од стране Русије, однео се на пријатељска и повјерљива совјетовања, да Турска у своје сопственом интересу, стање хришћански народа поправи, зулумаре казни; неваљало и неспособно чиновништво збаци. Русија ради истина полагано, али сигурно, и ако она нашој пребјегаој браћи повратак не изјави, и крвопињу Асим нашу неспруши, то ће још несрећнији часови за нашу браћу наступити. Има их који Русију грде, зашто она у овој ствари озбиљније не поступа, и зашто из резерве неиступи. И нама, као ми једном Србину право није зашто се Русија спроводи овог појави, и своје браће тако равнодушно понаша, али кад знамо, да би све остале силе, то руско посредовање, као јавно, и може бити оружану интервенцију сматрали, и за друге своје планове спровести Русију употребити, то се ни Русији у гријех уписати не може, што доста разборито и позорно ради. — Русија нема за то отвореног пута, као што га

Аустрија има. Интервенција од стране Русије, имала би само политички значај, јер Русија до народни, никакви други интереси у Босни нема, Аустрија има своје, т. ј. својих поданика интересе, који поводом исти појава, граду штету претрпиту морају, и већ су претрпели. У интересу своје трговине, могла је Аустрија много изградити, и стање ствари поправити. Толико говори се, а ми то једва вјерујемо, — да је гроф Авраши с неким страним посланицима у Бечу преговара, да се јавно у Турској интервенира, и да је одговор добио: да се начело немјешања у турске ствари, набуђавати мора. Ако је што у самој ствари било, то је може бити, и руски посланик такм изграђао, јер Русија хоће и мисли: да источни народи сами ковач своје среће бити морају, и било кад му шта драго, да се нико, у тако звано „источно питање“ мијешати неће моћи. —

У колико нам је нане браће жао, ипак ми радо савјетујемо, да постојани буду, да се својој судбини у наручај предаду, а што се стране помоћи тиче, на ту нека забораве, а праве помоћи само с једне стране бити може, а то је Црна Гора и Србија, а главна чинишница сам народ, кад њистом устане, и слободу затражи.

Консул Драганић приснио је у Беч. Ствар је замашана и закрпапа, и већ се говори: да он своју заставу скинуо није, већ да је Бања Луку оставио, и на своје ново мјесто у Лиду к војсци пошао. Тако му је у Бечу речено, јер би то за Аустрију по изтељно било, да се у таким појавима озбиљније непаузме.

Из Бањалуке јављају, да су по наредби јавије, трговац Пиштелић, два српска учитеља и још двојица Срба, и један Турчин из затвора пуштени, а остали, да још у тамници чама. —

Једва једном опрашта се Лијево, са својим консулом Дембински-бегот, он је премјештен у Превезу, а на његово мјесто долази Драгомановић досад консул у Превези. То је морало Дембинског јако изненадити, а по говору, кад га за његове толике заслуге, у пајгадије мјесто шаљу. Тамо неће бјеснити моћи, и јадне Србе таманити, јер тамо босански запешењака Турака нема, а к тому у Превези држе, и друге државе, своје консуларне агента. Сад ће честити Јово Ерцег Скобља душом данути, и може бити да ће се и у домовину повратити моћи.

Наша браћа у Хрватској добили су новог бана. Г. Иван Мажуранов већ је заклетву положио, и данас се као бан Хрватске, Славоније и Далмације у Загреб враћа. У Хрватској поздрављају његово именовање с великим одушевљењем, и од Мажуранова много очекују. Бог би дао, да се наша Хрватска браћа с тим користе, а ми смо тога вјеровања, да ће све при старом остати, и то све донде, док год народ суко и ножице (маказе) у шакама имао небуде. Сад за сад, а то ће и у будуће бити, мораће наша браћа у Хрватској онаки хаљинац носити, како им туђи скроји; господи Мажуранов син је хрватске домовине, искусан је човјек, и од њега се с пуним правом надати можемо, да ће све оно радити, што ће земљи и народу користити.

У Лики појавила се колера, и већ је велики покор од нашег сиротног народа починио. Помоћи никакве, нит од стране власти, нит лекара, све једно као да би та сиротна земља у Туркестану била. То је награда за вјерност Грничара.

Пригодом борављења краља италијанског у Бечу, спремао му је поповство демонстрацију, што је посреством владе осуђено. —

Овдашњи трговци, што с Босном позлају, обратили су се брзојавно на министра спољних послова, молећи да се њихови интереси у Босни у призрење узму. Неки овдашњи Срби предњачили су у томе.

Из ЛИКЕ, 10. Септембра. — Чуј те и ви тамо, у јуначкој Црној Гори, за нашу несрећу, и за наше јаде. Кадно оно, прије неколико година, и код вас тамо колера вјеснише, која војводу Мирка, отца Његове Свјетлости витешког вам књаза, порази, ми у вашој несрећи с вама сачувствовасмо, и кјмо среће, да смо вам помоћи могли. Та несрећа све је сад намам јод куће. Од светог Илије, пак све до данас, и то све тојаче, бјесни у нашој кршевитој Лики колера, која је до данас на стотине браће подавила. Помоћи никакве, власт се не стара а од лекара ни спомена нема. Народ се јако уплашио, јер га још

једна несрећа чека, а та је несрећа гладна година. Жена уништила је усјеве, крумпир није једног, кунуса ни лопца, а од жита добили смо нешто равног јечма. што ће нам до Дмитрога дана бити; да ће бог и престаће кољера, а кад она претине, онда ће друго зло наступити. Данас умире народ од кољере, а кроз који дан умиратиће од глади, и тако горе, од горега!

Слушамо, како се ваш господар, за свој народ стара, и како се постара, да народу у овој погодниј години у помоћ буде, наредивши, да се за времена јетивније жита купи, и народу ваби. Живијо тами господар, и дај Боже, да му се на све стране шири, и да му срећа, и сваки напредак, на сусрет пође.

За нас овамо питко се не брине све једно, као да господара и немамо, а сад на прелазку, из војне касарне, у некакав други живот, баш као да се и незна, тко пије, а тко плаћа.

Опет ћу вам се јавити.

Србенић.

ИСПОД ПРОМИНЕ, 10. Септембра. — Ево већ е једнога краја на други царевине аустро-угарске врли радња за будуће изборе у царевинско вијеће дотим „моје племе сном мртвијем спаса“. Хоћу рећи да у Далмацији од свега тога још ни говора нема, нити се зна хоће ли се бирати и кога ће да се бира. С једне стране љетња жег која је све наде у добру љетину осујетила, с друге стране пошлица која недикеко од нас пезилаци ксп јесу ваљда главни узрок те су се парализирале друге брнге народне а к тому додј још искуство које се добило стражњег времена на политичком пољу, оправдавају ову тако да речем општуру апатију. Што му драго, важно колико се хоће, одлучи смо пустити наш глас и изјавити наше мишљење гледе поступања народа српског у Далмацији при будућим изборима.

Од г. 1860 кад се почела водити уставна борба у Аустрији наш народ био је вазда на окупу готов да сваки својим дјелом освједочи своју народну свјест. Против народа нашега подизала се пека отрцана аристократија и неколико страсти обожатеља пауче св. оца, дотим бирократија тражила је да заведе забуну и неред кроз све слојеве народног живота. У оваковом комешању наравно да народна свјест није имала довољног прзага јер осим горенапоменути непријатеља, изборни ред није допуштао изрази народној вољи. Ту се хтјело дивовски непора док се дошло до данашњег стања ствари а срећом нашом сујество оближњих земаља подржавало је у нама евети пламен народности. За цијели десет година тако звана аутономашка странка правила је читави далматинскијем Далмацијом и звјерским оком гледала на сваки покрет народни само да га угуши. Камарила је црпила наше жеље са најгорим бојама пред престолом, некриви и недужни људи бацали су се у тавнице, општи новац, кога народ кривим знојем стиче и као порез силне у државну касу, тај новац трошио се на шпие е; јавна звања давала су се под условом тим да се рече с Богом својој части и увјерењу, зграда у којој је смјештено намјештство у Задру претворила се у пивару у којој се напијало „за народну пропаганду“. Стање које је тад владало у Далмацији било је очајно. Мирни грађани путем пије могао није од страха да га незалијепи какв плаћени пустилов владајуће класе: својина изгубила је своју светицу, и тада почеше паљевине почеше сјече винограда и остала недјела која се и данас повлачу по Далмацији. Јавна настава била је напуштена са свим; учитељи народни који су постојали прогонили су се као звјерад, школе се пијесу заводиле јер се од озго одговарало немамо новца дотим педесет хиљада фор. тајна полиција имала је на своје расположење. За отрести се овог јарма морала је протекти народна крв. У Книну, Дринишу и Стону војска је пуцала на народ који је дошао на биралиште да врши своје највише право, а за тим сљедовали су многобројни затвори најотличнији људи дотим кинпско чиновништво, за које се каже да је и оно пуцало на народ, башило се мирно и изазивало народно стрљење. Ово стање ствари трајало је све до год. 1870 у којој години тако звана народна странка хвала уставку бокешком доби већину у сабору далматинском и тад се сви поуздаше да ће народу бољи данн сванути. Сад мало да проговоримо о овој народној странци.

За учинити фронт жестоком нападају са стране противника, народ наш подухвати се из петни жила, и успркос свим противностима, посла у сабор далматинскијем људско своји људи који су га ваљано заступали. Ова чета, која се назва народна странка и у којој налазимо Љубишу, Клајића, Косту Војновића, Павлиновића, Давида и друге, имала је за програм уведење народног језика у јавни живот, равноправност Срба и Хрвата, сједињење условно Хрватском и једном ријечи, буђење народне свјести са свим законитим сретствама. Никуд љешег програма од овог. Народ га прихвати одушевљењем; омладина је сва била уз народну странку и најљепша будућност пристајала је овој странци. За свој орган основаше „Il Nazionale“ са јединим прилогом на српском језику ког је уређивао Натко Подило, најбоља снага народне странке. Год. 1867 Подило одступи са уредиштва „Народног листа“ и од тог доба народна странка поче губити свој углед у народу. Подиловим напредним начелима успротиви се клерикална странка те с тога год. 1870 он није могао ући у сабор. Запешени патраљаци Косту Војновић, ког је мајна православна родила и православним кретој кретила, а он сад проповједа кретоносној војну за пану. и Павлиновић стране на чега народне странке у сабору, те тим омладина отуђи се а осим тога стотину хиљада православних Срба почеше зазором гледати на странку у којој се нашло небратски осјећаја. Име српско изчезну из „Народног листа“, равноправност отаде на папир; јавна звања су се почела давати и капларима само не заслужним српским млађима, поповиштина римска обузе мах на све стране, једном ријечи народна странка напусти свој програм са свим. Додај тому гласовије 6. Марта т. г. којим познати посланици стадоше у владу без да пакву корист нанесу народу. већ просто пођоше у поћеру масниплата и одликовања, а народ како му драго. Ниједан од посланика не диже свој глас да влади рече искрену ријеч, ако изузмиш једног пезилаци радикала Монти-а, чији глас је био вапијућег у пустињи. Силним нашим потребама влада ниједној неспритече у помоћ. У Далмацији никаквог честитог пута немамо ове главне циљевце народног напретка, а наши посланици о томе ћуте; у колико се сјећамо на једну сухопарну интерпелацију о томе бокешки посланика, царски комесар није знао шта већ вазда са истим живинчетом на пазар и казати: учинићем што будемо моћи. Ово је тим више прорично што у Босни влада до сад ниједног пута није ни поправила ни направила. На другу страну троше се милиони за направил несретна пристаништа дотим у Далмацији, а особито у Босни са мањим трошком могло би се направити таквих пристаништа какових у Јевропи неби било; а јест наши посланици о том не знају кад да ми сле те тако друга мјеста напредују а ми остајемо назад. Како она петорица напустише славенску заједницу, кадно погазише животни право сабора и пређоше у табор бечки централиста, онда незнајући како оправдати своје поступање удариле трубити да ћемо добити жељезницу, народни језик, и Бог зна шта још а данас њима се Њемци смију под брк, или да боље кажем нашем народу, који од свега добио је ништа, а она петорица њеки добн високо звање, њеко одликовање и тијем Бог те весели, сврши се комедија. Међутим народу све виши данак расте тако да се скоро ни сносити не може због чега он српе у очевидну пропаганду; из чега пак сљеди да ова десетогодишња борба никакве користи народу припијела није, за то ми смо тог мишљења да народ српски у Далмацији и Босни остане пасиван у будућим изборима, како барем, кад неби никог бирао, неби морао трпјети тај покор да се њеки пустилови његовим чинионом титрају и њим служе за пењати се на више.

т — с БЕЧ, 8. Септембра. — (Краљ италијанскијем у Бечу. — Ламармора и његови мемоари — Јадна Босна. — Консул Тодоровић. — Из Шпаније. — Панчевачка црква и архитект Св. Ивачковић.)

Краљ Италијански стиже прекиноћ амо у Беч. Народ и царски двор сјајно га дочекаше. Само клерикали шкрипеше зубима и демонстративно приређиваше мисе у спомен при обсади Рима псгинућим папним војницима.

Дуго није било извјешто, да ли ће нас и владалац уједињене Италије посјетити Он еаж

пехтједе својом присутношћу да у срцима аустријским непријатно чувства узбуди и мисао је мукe стало, докле га наговорнише, да прије, пошто би у Берлину ишао, и престолницу аустријској походи.

Као што рекох дочек—кога народ и двор Виктору Еманујилу приреди бјеше какв је само тако могао бити. Народ слави у њему владалца, који е увјек спрема народа и земље своје поштен се указао, слави у њему владоца, који ни онда, кад по свој Јевропи послје 1849 године реакција завлада и када по свуда владоци реч дату погазних, који је чак у то доба поштен остао и сардински устав частвовао; слави у њему човека, који је у скупу са апостолима и борцима слободе, који је са Мадзинијем и Гарибалдијем у савезу напину столицу срушио и италијански народ сајединио.

Наш двор пак поштује у њему владара италијанске велесиле и сајузника — Њемаца и њемачког цара.

Ћенеал Ламармора, 2866 год. италијански министар председник, издао је баш у овој пар неке мемоаре и акте односеће се на рат од 1866 год.; у којима се доказује да је Бисмарк већ давно ратни план против Аустрије скројио био и да је с њиме у сајузу већ с почетка Италија била и тајна привремена угарска влада, којој је у дно пало, да организује све како би се Мађари побунили и у осном часу са Прусима и Италијанима се спојили. Иста тајна влада имала је већ у преправности владоца, који би круну св. Стевана себи на главу ставити имао. Тир и Клајка у исто доба већ зачеше воду мутити, по рат се брзо скончао. Пруси и Италијанци одржаше побједу а 1867 године није било више на карти јевропској царевине аустријске, већ од тога се доба по свијету говори и Цис и Транслитави о Аустро-Угарској.

Ламарморину књигу њеки доводе у свезу са доласком краљевим у Беч. Кажу, да се Андришија, када доби дјело италијанскога државника у руке, јако наједно био. Богме није ни чудо!

Са италијанским краљем дођоше амо министар председник Мингети и министар спољ. послова Висконти Веноста. Италијански гости бавише нам се овдје до нећеље, а одавде ће отпутовати у Берлин у посјету њемачком цару. —

Ваљда сте чули о новим јдима у Босни. Као да неживимо у 19. вијеку. Када ли ће јадној Босни помоћи бити. И на жалост баш се тако Србни као заступник аустријски наћи мораде, који ће више Ттрцима помагати по несретној хришћанској браћи својој.

Др. Светар Тодоровић садањи аустријски ђенерал консул син је православног српског свештеника а зет — верлог Панчевца и ватреног српског родољуба дра Копсантина Пејчића. Којали је разлика између — таста и зета!

Из Шпаније једва једном да нам новолнији гласови стижу. Досадањи председник шпанског министарства дон Салмерон морао је дати оставку. Он, ма што противници са свију страна на републику наваљиваше, неће енергично поступати, а неће ли под који начин допустити, да се над бунтовницима ратни закони врше. То је наравно неуспутно било, јер тиме је само републику све већма у опасност доводио. Бунтовници карлисте смију жарити и палити по свим предјелима, који њима у руке падоше, попови смију сва средства употребити да поруше републику — а зар републикајска влада у такој опасности да не буде строжија?

Ово није више бој доктринизма, већ ово је бој слободњачког и назаљачког елемента помоћу оружја. Овдје се тиче спасти републику а с њоме напредак народни, слободи и самосвјест.

То увидише Шпањолци, па за то Салмерон мораде одступити а Емилијо Кастелар прими диктатуру из руку шпањолских кортеса. Он енергично ради око тога, да се једном непријатељ сузбије и да се ред и поредак опет поврати. Кастелар наименовао је већ шпањолским војскама нове заповједнике, прогласио је ратне законе и предложио је Кортесима сазивање резерве и милиције.

30,000 слободњака већ се скупеше око заставе републиканске и својевољно одоше на бојиништа, да крв своју за слободу прдију. — Кажу да војска републиканска напредује и да ће се

СЛИЈЕДИ ДОДАТАК.

буна карлиста до краја ове године са свим угушити.

Иначе вам из Беча и о Бечу незнадем за сада више говорити, јер људи се овдје, док изложба траје, понајвише дочекивањем гостију баве. Тако веле, да ће нас и краљица Холандијска и цар Вилхелм посетијети.

Изложба ће се крајем идучег мјесеца завршити.

Болештина полушта знатно, усљед хладнијег времена, што је од њеке 2—3 недеље наступило.

Како чујемо из Панчева, тамо се диже у горњој вароши нова српска црква. Она ће бити са свим по укусу византијском саграђена и биће — као стручњаци веле — и ави споменик. План цркве скројио је чувени наш архитект млади Србин Светозар Ивачковић из Даслаблата у Банату. Ивачковић свршио је прије двије године академију уједности у Бечу, гдје се под управом славнога пензара Ханзена у својој струци тако ваљано изобразио, да је више пуга већ државне оцијене добијао. Прије двије године уручио му је сам министар тадањи Јиречек прстију за план „српске цркве.“ Младог умјетника нашег траку на се стране.

Кад је она панчевачка општина расписала стечај за планове нове цркве јави се и Светозар Ивачковић као конкурента. И дала је до оције дошло, оно је од многих планова, које умјетници са свих страна у Панчево послаше, његову прву оцијону и награду добио. Радујемо се, да ћемо и на пољу лијених умјетности у брату Ивачковићу личнога српскога заступника имати!

Из БОСНЕ, 17. Септембра. — Мукама нашим нема краја и сваки даном све су јаче муке што их ми трпимо; већ је све Христијанство босанско изнемогло — јер што није у тамницу бачено, то је до голе душе оглобљено. — Асим паша — из узрока што види десетак табора Бошњака и у њиховијем рукама чебану и оружје сад је истом постао права азијатска крвождера; ено до шест стотина нејаке дијете, старца и старих жена што остадоше без крова и хљеба; отцеви и мужеве им у тавницу вргоше а њихово имање под печат метнуо и на бубањ продаје, те Турци имање које више стотина дуката вриједи за неколико цванџика присвајају — а сирочадма овим забрањено је под највећу казан и кору хљеба додати. Један оца одведен је у Бања-Луку и у тамницу је бачен — што се усудио — једно нејако дијете својој кући одвести и нахранити га и Турцима се њеким ово већ додијало — а ко може данас против Асим паше, који сву моћ у рукама има — и сваки даном све веће зулуме чини. — Наша молба на христјанске велесиле, што љубезна наша браћа у Бечу предадоше остаде као све до данас глас вапијућег у пустињу — а тако је јер се Христјана јер се Славенатије — од кога да тражимо помоћ? Небо је високо и земља је тврда! а јадна раја остављена од сваког, и предата Асим пашу — да је угамани — дванајести је ево час — за мало па ће нас и нестати — јер ми себе спасти не хожемо. Русија има посла у Киву, да онај народ од њиховог јарма ослободи; Аустрија — за коју вели Асим паша да је у договору са христјанским трговцима у Босни и да је код ових књиге ухватио, гдје траже од ње неколико топова. Она ово лажно потметање Асим паше са ћутањем прелази и ништа не чини — да би за ово Асим пашу код порте на одговор позвала. — Тако Асим паша — сад Русију сад Аустрију подмеће — да оне у договору са Христјанима против царства раде, да би што боље нас оглобио и угаманио и хоће своју вољу да испуни, јер што платити не може тај се у тамницу баца и тако га до смрти муче — тако су и Алексеу Чебеџића до смрти измучили — и кад су видели — да му више живота нема — они га пустише — али послаје неколико лапа од претрпљенијех мука умрије. — Асим паша силе је новце глобљењем себи прикупио — којим ће себе у Стамболу знати одкупити — као и све паше у Турској што чине — а Христјанство изтребе. — Турци Босанци ово чекају па онда имају свој посао — они ће се опростити Асим паше — а имајући у рукама војску и чебану знаћеду и против Стамбола се крспутити — јер и њима је већ додијало — што

наше бариградске по Босни чине — и веле кад раја нестане — онда би они били на којима би наше свој плен чинили. — Нека паше добро они у Цариграду шта раде — нек невјерују пашама, који на рају свашта потварају — раја ни чим до данас није показала да свог падишу не љуби и да му није вјерна и кад се год са молбом и тужбом на свог падишу обратили — то је све онда чинила — кад се у највећим мукама налазила — као и данас што је. — Али у Стамболу нису никад ово послушали и ако су икакву комисију послали то су привидно чинили — и послали људе — који са пашама у договор стајаше и свагда се честитом падиши одговорило да је раја крива. — Тако је и сад била једна комисија изаслана у Врцперу код Јајца — гдје су Христјани страдали да извиди; оза је испитала догађај — и послала Асим пашу; по видивши Асим паша да се и сама комисија освједочила — да су Христјани на празди Бога страдали, поврати нестрату и даде строг налог да му се има тако јавити да су Христјани криви. Оз. он наравно хоће да има — да своја недјела покрије — а јадна раја — остаће крива — и све док је жива — за то се стара и она швајцарска попурица Кечит — који је у црској служби — и са Асим пашом ведри и облачи. — У највећим нашим мукама — ево и данас подижемо свој глас и молимо честитог падишу — ако ово наше мучење што од Асим паше трпимо није са његовом вољом и његовим знањем — нек позове Асим пашу на одговор у Стамбол — али уједно нек позове све мутесарифе — кајмакеме муктије о кадије — јер ако ово садање у Босни и даље остави нема нама помоћи — јер неби ни сам Асим паша све ово могао чинити што чини — да му нису на тако бездјелје они у помоћи. — А сад ово што рекосмо овђе све је истинито — и да би се и порта увјерила — епо им и Дервиш паша Тескореџић и Ашиг бег Кулановић оба царски чиновници — Турчина у Босни рођена — који скоро у Цариград одоше — нека порта оабупшта а ми смо освједочени — да ћеду они по души наше страдање посвједочити.

ПЕРАСТ, 26. Рујна. — Биће вам когод јавно, да се јуче у 2 сата по подне упалила једна страна од Столива. Ако вам небуде нико јавио потајко, као очевидац, ево ме, да вам опишем ствар, како је текла. У два сата по подне изнепада чујем вику: „ватра у Столиву.“ На тај глас полетим на прозор и имам шта и видети, ужасна ватра обузела од мора до на врх планине страну од Верига. Страшна ватра од суве травуљине палила је што је год пред собом налазила и десно и лијево. Забуњен народ из Столива ужасним пожаром, стајао је скривеним рукама, гледајући судбину своје баштине и своје крваве стечевине.

Видећи наши Пераштапи збуњеност Столивлана, па врат на нос приберу се и ходе шестнаест по избору, негледајући и презирући опасност свога живота; јер је ужасно вјетар дувао и то тако да су једва били у стању на осам весала пребродити из Пераста до у Столиву. Кад су тамо дошли, ватра је била у највећој сили, да се већ није могло ништа помоћи. Видећи да немогу баштини бити од никакве помоћи, стали су на опрезу, да сачувају куће, којима је опасност грозила. Док су тако били на опрезу, у том часу виде у један мах међу собом ваљаног г. Јосипа Мардегани а, политичког комесара из Котора, који је све оно учинио што се могло од његове стране учинити, да се опасност даља заустави. Што се даље зло спречило, има се колико Пераштапима, нашем ваљаном комесару, а исто толико и г. серђенту од генија Шајхеру пуно благодарити; јер је он су своја 25 војника таккову дјелатност показао, да му у велику заслугу пада, што је даље зло спречено, и то како у Столиву, тако и у Лепетанима; јер се страшна ватра и чак до Лепетана била распрострла и Лепетанима опустошењем грозила.

Дувајући страшни вјетар од Ораовца, колико је ватру распаљивао, толико је било Столиву у помоћи; јер није давао да се пожар шпри, дувајући против ватре, а да је дувао од Рисна или из Верига, сав би Столчв данас био у пепелу и гаришту. То је био узрок доста добар,

да се пожар могао угушити у девет и по ури ноћу.

При пожару Столива и Лепетана неск је наша захвалност и сергенту жардармерије и његова да подручна жандара и двојици жандара из Рисна, који су док су опасност чули, одма долетели преко ужасних таласа морских ваљајући их у највећој погибљи и тако да су сами морали веслити, иначе морали су се потопити, између Пераста и Столива.

Ово у толико помњехом, у колико је од њихове стране вршена дужност у највећој погибљи њиховог живота.

Довед смо говорили о Столиву, а сад ћемо да се пренесемо на Лепетане.

Лепетане су далеко од Столива наше мјља. Од 2 сата по подне ватра се ширила пут Лепетана. Видећи да вјетар неће дати да се пустошећа ватра далеко распространи, и да се показују знаци малаксавања ватре у Столиву, а да се напротив са највећом јакотом шири пут Лепетана, бржебоље одплове Пераштапи у Лепетане, као и г. комесар Мардегани и сергент Шајхер са своја 25 друга од генија из Котора дошавша. Чим су та брзота дружина тамо долећели, охрабрила су тамошње пучанство, и управо штоно кажу, душу им повратила; свако је био у приправности, да оно уради, што човек може учинити, презирујући опасност и главо доба ноћи, у којој се свака спокојна душа одмара. Пераштапи, жандари, сваки је био готов вршити своје, ако до опасности дође а г. сергент Шајхер рзредно је своје људе од генија, да по својој тактици одма поступе, и тако су они поступали, да њему највише у заслугу спада, што је даље зло заустављено.

Шгета је доста велика и у Столиву и у Лепетанима учињена. Колика је јошт се тачно незна казати.

Саки себи може преставити, какав је страшни пожар био, кад се пламен у облаке дизао, и кад су се пламне свјетлале од пламена као да је на њих хиљаде сунца. Ко није ко ми очима гледас, тај себи не може преставити страшни суд в трене силе. Може човек замислити, какво је то позорије, гледат пламне обузете у пламену и живом огњу, са њим непрекрштане од једног краја до другог по толико сатих даљине.

Грехота би била занијекати и најмању појав родољубља, који се у оваким догађајима јавља и очитује; јер у биједи и невољи човјечанство се познаје, а не на гозтбама и сјајним трпезама. Тако овом приликом, као знак љубави родољубља, имамо један факт из Рисна. Чујући Рисњани, какова је судба снашла Столиву, множиња, које мором које крајем, дотрчи с ваљаним родољубом г. Лазом Јовановићем овди у Пераст, да за најмањи знак опасности, преброди валове мора и Столивланима буде од помоћи. Они су у Перасту стајали у приправности имајући у Столиву приправну прилику да им брзојави потребу, и да у помоћ притрче, разматрајући из Пераста свако покретање ватре.

О Рисњанима ово смо у толико навели, у колике очитује братску љубав и узајмницу, без чега тешко ти се сваком у свачему, имајући комшију без комшије.

Много смо овђе поменули заслужних лица, који су више мање показали своје заслуге и готовости свога самопрегоревања; али колика је опасност била, да их је и десет пута толико било, не би им се заслуга могла исплатити. За то нек им је и пред Богом и пред људима наша јавна захвала.

Толико о ствари и теку пожара, а сад овђе о узроку његовом. Чује се да је чојар проузрочило неко чобанче из Лепетана. Неки говоре, да је дошло са говедима да их пасе, па да је у баштини свете Госпе од Шкоља ваљда дожило ватру, почем је било доста хладно, и тако се трава као сува запалила. Како је било, јошт се извјестно незна, само се то поуздано знаде, да је ватра букнула међу маслинама свете Госпе. Чобанче је, па ког је сумња пала, у рукама политичне власти под истрагом. Шта ће бити и шта ће се под истрагом одкрити — идемо да видимо.

(Овај допис узели смо из „Земљак“, кад нам до сада није дан од наших дописника ништа појавља о томе. У.)

ЦЕТИЊЕ. 26. Септембра. — Јучер смо прославили дан рођења Њег. Свјет. кнеза Николe. Уочи дана варош је била живахно освијетљена а војничка је банда свирала. На сами дан Његово високопр. г. митропол. Иларион одслужио је свечану службу са „Тебе Бога хвалимо“, на којој је присуствовала Њ. Свјет. кнегиња Милена са фамилијом у пратњи сена. После службе ишло се у двор на честитање, које је у одсуству свијетлог кнеза свијетла кнегиња примала. У вечер је опет војничка банда нас дуго веселила.

Овом приликом заиста смо се дивили приликом напредку ове наше младе гласбе, што се може видети и из шљедег програма истог дана: — 1. „Пригорка и Италијанка“ марш потпури од Шуца. 2. Симфонија „Air Suisse“ од Гуска. 3. „Минтарска полка“ од Каштеа. 4. Уломак из опере „Rigoletto“ од Вердија. 5. „Chargé“ полка мазурка од Штрлуса. 6. „La fée d'Italie“ фантазија од Шуца. 7. „Напред за славу“ марш од Мазака.

Управитељ банде г. Шуц заслужује заиста сваку хвалу, који је кадар био у овако кратко вријеме толике успјехе показати.

— Њ. Св. кнез Никола I. вратио се јуче са свога пута по унутрашњости земље, гдје је десет дана провео.

— Овдјешњи дјелотворни институт већ је отворен. Лијепом имену, које је за кратко вријеме стекао и које му се почиње ширити по сусједним нам покрајинама, најбоље свједочи што су почетком ове године у њ придошле двије дјевојчице из Далмације, три из Боке, а једна из Скадра. Укупан је број питомица из Црне Горе и са стране ове године тридесет.

— Пишу нам из Острога, да је 20. о. м. о. почето предавање у богословији, која је, како већ јависмо, ове године тамо премјештена. Истога дана, после свете службе, било је у цркви призивање св. духа у присуству професорског особља и младежи богословске. За тим је прочитан ученицима законик школски.

— 16. Септ. Како су овдје дана неповољни гласови о ширењу колере из Трста стизали, били смо се јако забринули, знајући да у Боки још није карантин уведена за доласке из Трста и Сењске Ријеке, тиме више, што су сви путници за Арбанџу окренули преко Црне Горе одкако је турска влада по својојем пристаништима за исте доласке карантину увела. Али читамо са задовољством у пошљедњем „Об. далм.“ да је далматинска влада уступила лазарет на Мељини, у ком ће се одселе сви путници и трговина из поменутијех нечистијех градова долазећа редовној карантини подвргаваати. Тако престаје сваки бојазан и нужда санитарнијех мјера за доласке из сусједне Боке.

— Препоручујемо наш позив на челу давањег листа особитој пажњи и братском саучешћу народа нашега. И најмањи прилог prima се са једнаком захвалношћу. Из Боке, коме би удесније било, нека шаље прилоге честитом родољубу, г. Нику Стефановићу, у Котор. Надамо се, да ће се и у другијем мјестима познати родољуби и сами заузети, да се што више прикупи стигајућој браћи, за то нећемо именовати свуда скупац. Како нам који прилог стигне, објавићемо га у листу а новце ћемо послати одбору у Ст. Градишку.

Н О В Е С Т И.

— Из ПИНАНИЈЕ врло озбиљни гласови стижу. Мјесто борбардарања Картегене, које се с дана на дан очекивало од стране владине војске, брзојави нам доноси нападање и бомбардирање Аликанта и Олоа од стране картагенских усташа. На први град испаљено је преко пет сто бомба, међу којима неке бјеху петролеумом напуњене. Град је много претрпио, али се јуначки бранио, за вријеме бомбардирања, које је трајало пуних шест сати. Напротив повољни гласови стижу о успјесима републиканске војске противу карлиста. Њеверни Морисес одржао је знамену побједу на главној карлистичкој војску у Навари. Саобраћај између Толосе и Сан Себастијана сасвијем је опорављен.

— У ФРАНЦУСКОЈ су се велики договори и преговори водили између различитих монархичких странака. Да и Бонапартисте намјеравају сложити са осталијем монархистима поступати, отуда се закључује, што један њихов главни лист изјављује, да се они немају што бојати легитимиста, јер рестаурација да не може дуго трајати ако и пође за руком; као и отуда што исти лист протестира противу изјаве принца Павлеона ком гозори, ако ћете ићи с републиканцима, ајтега сами, јер ми империјалисти нећемо никад с њима пактирати. Такођер и републикански листови одбијају аleanцу са Бонапартистима исто као с Борбонима. Ушљед пријетеће опасности од фузије, око које се толико рад, Тијер се чека у Париз, да са Гревном и Гамбетом окупе и учврсте разне странке републиканске.

— О путовању краља италијанскога у Беч и Берлин непрестају листови говорити. У њему се види доказ да нијесу могли усајети клерикални покушаји, који су тежили да наведу бечки кабинет, да подупиру ројалистичке сплетке у Француској и да њим поврати нашу државу и у Италији пређашње стање. Други виде у истом јамстању одлучне и дјелствителне политике мира, коју је њемачки цар на застави истакао и која је већ довела до заједнице између Русије и Аустрије. Краљ се већ повратио у Италију.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Велики патриота и списатељ италијански Гвџаци) умро је 24. т. п. рим. у Њењити, одкуд доносимо шљедеге брзојавне вијести из Ливорна, родног мјеста покојниковог: Ливорно 25. Септ. У сакупљеном савијету опћинском на предлог одбора управљајућег, одлучено је да се Гвџаци старањем муниципалитета свечани спровод учини. Још је одлучено да се досадања пијациа Никето одселе зове Гвџаци. На истом мјесту подиће се споменик у његову славу. Нагу сврху на одборов предлог одређено је десет хиљада лира. Прилози ће се даље купити. Сувнише његово ће се пописје намјестити у дворани јавне библиотеке. Кад су се све одлуке доносиле; публика је са трибуна оплакивала. — Њењина 26. Септембра. Пренос смртнијех остатака славнога Гвџаца обавиће се 28. тек. Овамо ће доћи поњ из Ливорна једно опћинско посланство особитијем влаком. Мртво тијело биће укупно испод сводова пред црквом. Свечаности црквене неће бити никакве него само грађанске. Професор Горини није још дошао (да тијело склени). Дигпута је слика, која је врло лијепа изашла. Сандук је покривен црним покривачом без крста. У наоколо гори дванајест великијех свијећа на дванајест грана од чемпреза. — Ливорно 28. Септ. У једанајест сати особитијем влаком приспјело је тијело Гвџацово. Дочекали су га префект, синдак и остале власти. После једног кратког говора крену се спровод по граду, у ком ја учествовало преко шездесет задруга и разнијех заступништва и многе свирке. Свијет је скуп, тронуће оне.

(Љекарски конгрес). Поред многи скупова, који се држаху у Бечу за вријеме од кад је отворена свијетска изложба на до сад, особиту пажњу заслужује скуп љекарски. Љекари јевропски су, од пре три године, почели да се редовно састају у „конгресе“, на којима претресају медицинска питања од општег значаја, и која дубље засјеснају у јавно здравље.

Између многих питања од значаја претресано је и врло важно питање о карантинима, а нарочито о њиховом дјелству противу колере. Нигдје, као на овом скупу, није се поклањала тако озбиљна пажња томе питању. С тога ћемо извадити, из званичког саопштаја, оно што ће, без сумње, интересовати и наше читаоце.

Сви присутни ауторитети признали су да је колера приљепчива болест, а већина се изразила противу карантина. Разлог им је: што се карантин само саобраћај спречава, а колера се њоме не може на пут стати. Ово је особито случај код карантина које се подижу на сувим границама и ријекама. Само оне карантине, које се дижу крај мора користне су. У том смислу допашена је, после свестраног, стручног претресања, и одлука, која гласи:

1. Карантину треба ограничити на онолико вријеме колико је нужно да се лађе (путници) прегледају и дезинфикују; ако се не нађе ниједан

болестан од (колере) онда се лађа (кола) пошто се дезинфикује, може слободно пустити да даље иде. — 2. Ако би се нашли болестни (од колере), исти ће се одма одвојити, а лађа ће се одма заједно са свима стварица на њој, дезинфикувати напустити да даље плови. — 3. Одпосно куге и жуте грознице, остају све досадање мјере (кварантини) у пуној важности. — С тога одма требало би да се преустроје сви они карантини који су подигнути због колере.

(Депортирани комунари.) Из градића „Лас Палмас“ на карпасијим отоцима добио је наришки лист „Пресе“ допис од дне 23 Августа о депортацији комуниста. Допис гласи овако: „Брод Виргинија допловио је јучер са 175 осуђених комуниста и са 25 жена и дјеце. На глас да је Виргинија дошла, изашла је сја бојају људи на обалу, пу нишко није сјио на брод. Од Го-хехорта до Лас Палмас пловила је Виргинија тринајест дана по лијепом времену. Сви осуђени посве су здрави, Међу њима су Рокефорт, Ферн, Паседонет и више знаменитијих лица. Признају да су по све здрави, те да су се у Паризу само причинили. Пуше и играју карте шах. Некоји и читају календар, ну док недопловише у Лас Палмас, није ниједан ништа писао. Сви имају доста новаца, и живу добро. Рокефорт има 15000 франака, но нису у њега него у чиновника, који на броду води рачуне. И други располажу са знаменитим сумама. Обскрбитељ брода накупувао је за њих свачеса. Има собом добра вина, боца, од 3 до 10 франака, смотак, духана и сваковрста живежа. У Лас Палмас уквцао је за њих шест убојених волова, десетак петнајест овнова, меса и рибе. На броду је добра дисциплина Виргинија одлази сутра у 7 сати.“

(Олуја на Босфору) доприру потање вијети а а једна је црпа од друге. Вјетар се је био задњи понедјелак надуо да нико жив непасти, да је шкад тако бјеснио. На копну и на мору је сила божја квара. У Цариграду срушило се је више кућа, дрвље је вјетар почупао и испрекидао. Више минарета срушио је вјетар, међу њима и минарет најљепше цамије Софије, и људих је животом пострадао. На Босфору побацао је вјетар много чамаца на сухо, много их је поразбијано и изоднашано. И великих је бродова пострадао. Уз олују ударила је густа киша. Над Цариградом није јако падало, ну на њекојим мјестима лијеваа је као да се облак проломпо. И од кише је много квара. Румелска је жељезница на много мјеста разорена. Пасип је однијела вода, а гвожђе од кодотечина остало је у зраку. Док опет пођу гвоздена кола, требат ће много трошка и труда. Сваки дан чује се све то више квара. —

Многоцијењени г. Уредниче!

Которске запатлије побуђене неодољивијем признањем моле вас, да им допустите средством цијењеног нашег листа јавно захвалити многопоштованом парохиу цетињском, г. проту Капичићу, који се онаковнијем усрдијем заузимао да одпрати смртне остатке једног нашег друга, који невољно умрије на путу с Ријеке; као и свијем омијем, који са истинском побожношћу и милосрђем далеко га испратише носећи га у Котор.

Све запатлије ће сачувати у лијепој успомени таково филанеропско понашање према једном иностранцу и то иновјернику а сада најтоплије захваљују.

Котор, 7. Октобра п. р.

У име многијех запатлија
Филип Бизи.

О Б Ј А В А.

19. о. м. нашао је г. Закарија, овдашњи агент од Лојда аустро-угарског, један замотуљак новаца. Ко је изгубио нека се јави овдашњем комесару г. Будисављевићу са очитовањем, који су новци и колико их има и у каквом су замотуљку. Мисли се, да их је изгубио који Црногорац путник. Нађени су на обалу морску.

Будва, 20. Септембра.

Ради случајне незгобе у штампари задржао се овај број, јер смо морали лист од прошле недеље на ново штампати. Нека читаоци опросте, а за остало по табака додаћемо другом броју.

Штампано у државној штампарији.